

WILHELM RÖPKE VE ALMAN EKONOMİK MUCİZESİ

Sosyal piyasa ekonomisi, Alman ekonomist Alfred Müller-Armack tarafından geliştirilen Freiburg Okulu'nun ordoliberal anlayışlarına dayanan bir ekonomik düzendir. Model ilk kez Müller-Armack tarafından 1946 yılında Almanya'da ortaya atılmıştır. Müller-Armack, sosyal piyasa ekonomisi kavramını "rekabetin ve özgürlüğün hakim olduğu, aynı zamanda insanlar arasındaki farklılıkların birbirine yakınlaşmasına yönelik bir ekonomik sistem" olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım, bireysel özgürlüklerin korunmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını birlikte hedeflemektedir. Bu modelde, özelleştirme ve piyasa mekanizmaları önemli rol oynamaktadır ancak sosyal devletin etkin müdahalesi ile bir denge oluşturulmaktadır. Sosyal piyasa ekonomisi kavramı, bazı ekonomistlerin yanı sıra özellikle Wilhelm Röpke tarafından benimsenmiş ve geliştirilmiştir.

Wilhelm Röpke (1899-1966), serbest piyasa ekonomisi prensiplerini sosyal adalet ve refah politikaları ile birleştiren "sosyal piyasa ekonomisi" kavramını ortaya koyan Alman ekonomisttir. Röpke, Avusturyalı ekonomist Ludwig von Mises'in öğrencisi olarak ekonomi eğitimi tamamlayıp 1924 yılında doktorasını bitirmiştir. 1933 yılında Naziler iktidara geldiğinde, Röpke, rejime karşı çıkmış ve Nazi politikalarının insan haklarına, özgürlüklere ve piyasa ekonomisine zarar verdiğine inanmıştır. Bu nedenle, 1933'te İstanbul Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmak üzere Türkiye'ye göç etmiştir.

1945'te İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Röpke, Almanya'nın yeniden inşası sürecinde etkili bir rol oynamıştır. Sosyal piyasa ekonomisi kavramını geliştirerek, serbest piyasa ekonomisi ile sosyal adalet ve refah politikalarını birleştirmiş, 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında, Avrupa ekonomik entegrasyonuna öncülük eden birkaç ekonomistten biri olmuştur. Ayrıca, birçok ülkenin ekonomi politikalarına danışmanlık yapmış ve fikirleri dünya genelinde etkili olmuştur.

Wilhelm Röpke'ye göre "Ekonomik Hümanizm" olarak tanımladığı bir ekonomik düzen içerisinde hem toplumcu (kolektivist) hem de bireyci öğeler uyumlu bir bütünü oluşturabilir. Röpke'nin bu

fikri Neoliberalizm ile Katolik sosyal öğretinin sentezi olarak kabul edilmektedir. Röpke bağımsızlık ve dayanışmayı birlikte düşünmüş, milli gelirin eşit dağıtılması gerektiğini savunmuştur. Sosyal Piyasa Ekonomisi'nin geliştirdikleri sosyal boyut ile kurucuları Alfred Müller Armack ve Wilhelm Röpke kabul edilmektedir. Dolayısıyla Alman neoliberalizmi olarak adlandırılan bu ekonomik anlayış Freiburg Hukuk-Ekonomi Okulu, Alfred Müller-Armack, Wilhelm Röpke, Ordo Liberalizm ve Sosyal Piyasa Ekonomisi Alexander Rüstow gibi bilim insanlarının da dâhil olduğu bir kapsamda değerlendirilmektedir.

Röpke, Alman ekonomik mucizesininin temel politikalarından biri olan "sosyal piyasa ekonomisi" kavramını piyasa ekonomisinin yararlarını korurken aynı zamanda sosyal hizmetler yoluyla gelir dağılımını dengeleyecek sosyal politikalara izin veren piyasa ekonomisi olarak değerlendirmiştir. Röpke'ye göre, serbest piyasa ekonomisi, üretkenliği artırarak refah düzeyini yükseltirken, sosyal adalet ve refah politikaları da toplumsal dengesizlikleri azaltmakta ve yoksulluğu önlemektedir.

1948 yılında gerçekleştirilen reform ile birlikte ekonomi politikaları 1963 yılına kadar Sosyal Piyasa Ekonomisi adı altında yürütülmeye başlanmış, kavram olarak ise Alman ekonomisinden sorumlu Devlet Bakanı Ludwig Erhard tarafından 1949 yılında kullanılmıştır. Önceleri batı işgal bölgelerinin ekonomi müdürlüğü, sonra, Ekonomi Bakanı sonrasında da 1960'larda Federal Almanya Cumhuriyeti Başbakanlığı yapan Erhard'ın baskın ve güçlü desteği ile piyasa rekabetinin temel unsurlarını önemli ölçüde sosyal politika ve dolayısıyla kamusal fikir birliği ile birleştirmeye çalışan sosyal piyasa ekonomisi anlayışı ekonomiye yön vermiştir.

Savaş sonrası dönemde Almanya, büyük bir yıkıma uğramış, sanayi altyapısı ve ekonomisi tamamen çökmüştür. Ancak, Almanya'nın yeniden inşa edilmesi ve ekonomik toparlanması için atılan adımlar sonucunda Alman Ekonomik Mucizesi gerçekleşmiştir. Alman Ekonomik Mucizesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın ekonomik yeniden yapılanması ve hızlı bir ekonomik büyüme dönemi yaşamasını ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Alman Mucizesi, geniş çaplı yeniden yapılanma çabaları, gelişmiş altyapı, yüksek teknoloji ve inovasyon, eğitilmiş işgücü, ihracat odaklı bir ekonomik model ve serbest piyasa ekonomisi gibi faktörlere dayanmaktadır.

Erhard, Almanya'nın savaş sonrası dönemdeki ekonomik kalkınma politikalarının temelini oluşturmuştur. Ludwig Erhard, serbest piyasa ekonomisi politikalarını uygularken aynı zamanda sosyal refah politikalarını da hayata geçirmiştir. Bu politikalar, Almanya'nın hızlı bir şekilde ekonomik kalkınma sürecine girmesine ve "Alman Ekonomik

Mucizesi'' olarak adlandırılan dönemi yaşamasına yardımcı olmuştur. Erhard, serbest piyasa ekonomisi, rekabetçi iş ortamı ve düşük vergi politikaları gibi politikaları benimsemiş ve uygulamaya geçirmiştir. Aynı zamanda 1948 yılında Almanya'nın para birimi olan Reichsmark yerine Deutsche Mark'ı piyasaya sürmüş, bu yeni para birimi, savaş sonrası dönemde yüksek enflasyon sorununu çözerek, Almanya'nın ekonomik toparlanması için önemli bir adım olmuştur. Almanya'nın ekonomik toparlanması için büyük bir önem taşıyan Marshall Planı'nı da benimseyerek uygulamaya geçirmiştir.

Alman Ekonomik Mucizesi'nin sonuçları arasında, serbest piyasa ekonomisi ile birlikte rekabetçi bir iş ortamının oluşması, yüksek istihdam oranları, düşük işsizlik oranları, dünya çapında rekabetçi sanayi ve ihracat sektörleri, yüksek teknoloji ve inovasyon, yüksek yaşam standartları ve refah düzeyi, milli gelirin hızlı bir şekilde artırılması, sanayileşme ve modernizasyonun hızlandırılması, refah düzeyinin artması ve yüksek teknoloji ihracat sektörlerinin geliştirilmesi yer almaktadır. Bu başarı, hala ekonomi ve politika alanlarında çalışanlar tarafından incelenen ve tartışılan bir konudur.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARINDAN: N. 48
HUKUK FAKÜLTESİ: SERİ A – N. 7

Dr. WILHELM RÖPKE
İstanbul Üniversitesi Ekonomi O. Profesörü

CEMİYET EKONOMİSİ

Tercüme

Dr. MUHLİS ETE

İstanbul Üniversitesi Ekonomi Doçenti; Yüksek İktisat ve Ticaret
Mektebi Profesörlerinden

İSTANBUL
BOZKURT MATBAASI
1937

Röpke, Cemiyet Ekonomisi kitabının 8. bölümünde kapitalizm ve komünizmin kritiğini yapmakta ve kapitalist sisteme dönerek 1929 krizinin bile atlatılabilmiş olmasını sistem adına bir üstünlük olarak gördüğünü anlatmaktadır.

Röpke, kapitalizmin esaslı surette yenilenmesi gerektiğinden de kuşku duymaktadır.

Laissez-faire kutbu ile planlı ekonomi kutbu arasında bir yol açmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu bölümde Almanya'nın "kapitalist sosyal ekonomi" başlığı altında toplanan anlayışının ve uygulamasının izleri görülmektedir. Bu uygulama kapitalizmi sosyal sigortalar ve artan oranlı vergiler ile terbiye etmiştir.

SEKİZİNCİ FASIL

EKONOMİ BÜNYESİ, CİHAN BUHRANI VE
EKONOMİ İLMİ

“Ne yazık ki filozof cümhuriyetinin ve reformatör reformasyonunun bir modelini yapıp ortaya koyamıyor.”; çünkü muhtelif cümhuriyet ve reformasyonların bu modellere uyacağını iddia etmek çok büyük bir muhayele kuvvetini şart koşar.”

G. Chr. Lichtenberg

§ 1. Ekonomi sistemimizin bünyesi ve mekanizması.

Bu kitap ekonomi mekanizmasının münferit kısımlarını ve bunların müteakib tesirlerini izah etmek gayesini gütmektedir. Bu işin ne kadar güç olduğu meydandadır. Müellif ekonomide hoşumuza gitmeyen bir çok tezahürlere itiraz etmek suretile bir takım revolüsyoner taleplerde bulunsa idi, şüphesiz ki daha az müşkülât çeker ve belki de bir çok okuyucuların hoşuna giderdi. Fakat ekonominin göze batan meselelerinden bahseden, bunları tenkit eden bir hayli neşriyat vardır. Bu sebepten dolayıdır ki, âlimin vazifesi ekonomi sisteminin *esas prensiplerinden* bahsetmektir. Ekonomik hâdiseleri ilmî bir şekilde tetkik ederse çok kimsenin gözüne çarpan bozuklukların, mahzurların ekonomi bünyesinin mahiyeti yanlış anlamaktan ileri gelmektedir.

Ekonomik sistemimizin arzettiği mahzurlara kızmak veya heyecana kapılarak bu sistemin yıkılmasını istemekle mesele hallolmuş olmuyor ki!

Sistemimizden şikâyet edenler, onu beyenmeyenlerin adedi az değildir; esasen insan sahibi olduğu bir şeye fazla kıymet

EKONOMİ BÜNYESİ, CİHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

atfetmez, elde etmek istediği şeyin daha güzel, daha iyi, daha mükemmel olacağını zannederek onu temin etmek hülyasına dalar.

İktisat siyaseti ile meşgul olan ve taşıdığı mesuliyeti müdrük olan bir devlet adamı, insanların tabiatları icabı izhar ettiği muhtelif mütalebata bütün kuvvetle karşı dururken iki meseleyi göz önünde bulundurmaları lâzımdır: Bugünkü ekonomi sistemile bunun yerine ikame ettiğimiz ekonomi sisteminin fayda ve mahzurlarını mukayese etmek gerektir.

Bu mukayeseyi yaptıktan ve ekonomi sistemimizin hakikî mahiyetine nüfuz ettikten sonra sistemin mahzurlarını bertaraf etmiye ve ıslâh etmiye çalışmalıdır. Bütün bu noktaları gözettikten sonra ekonomi sistemizle kommunist - sosyalist sistem arasında bir intihap yapabiliriz. Milletın menfaatini düşünüyorsak, bildiğimiz, tanıdığımız bir sistemi muhayyelemizde yaşattığımız ve hiç bir suretle tanımadığımız bir sistemle ikame ederken çok dikkatli davranmamız icap eder.

Mamafî muhtelif memleketlerde halihazır ekonomi sisteminin hakikî mahiyetini anlıyanların adedi çok mahduttur. Fakat biz yine müsterih olmalıyız. Bu hakikati anlıyabilenler iktisadiyatı ilmi bir şekilde tetkik edenler, iktisadî münasebetleri tahlil edenler, ilme karşı yapılan ve yapılacak muhtelif taarruzlara aldırılmayıp hakikati taharri edenlerdir; fakat bu zahmetli işe katlanan kaç kişi vardır?

Ekonomi sistemine itiraz edenlerle, muhtelif ekonomi hâdiselerine dair keyfi bir surette hüküm verenler ekseriyeti teşkil eder. Meseleyi ilmî bir şekilde tetkik etmeyen veya edemiyen bu ekseriyet, ekonomi ile ilmî bir surette meşgul olan akalliyeti, ekonomiden anlamamakla ittiham ediyor. Hiç bir ilmin maruz kalmadığı bu âkibete ekonomi ilminin maruz kalması, halkın içinde yaşadığı iktisadî bünyenin mahiyetini el'an anlıyamadığını göstermektedir.

Ekonomi bünye ve sisteminizin yanlış anlaşılmasının bir sebebi de, burada tesadüf edilen bazı arızaların, nahos tezahürlerin yalnız bu sistemin yani kapitalist sistemin bir hatası olarak gösterilmesidir. Halbuki, her ekonomi sisteminde bu mahzurlara rasgelinmektedir ve mahzurlu olarak karşımıza çıkan bazı hâdiselerin çok kere faydalı cihetleri de vardır [1].

Her tarih ve iktisat devresinde tekerrür eden hâdiseler

CEMİYET EKONOMİSİ

bir kereye inhisar etmiş ve tarihe geçmeğe namzet bir birer vakıa olarak telâkkî edilmektedir. Bu düşünüş tarzına bir çok müelliflerde tesadüf ettik. Meselâ kitabın fasıllarının birinde iş bölümünün mübalağa edilmesile tevellüt eden mahzur ve tehlikelerden bahsederken bu meseleye temas etmiştik.

Ekonomi sistemimizin aleyhinde bulunanlar derhal bu meseleyi ele alıyor ve hatayı tarihçe en eski olan ekonomi sistemimize izafe ediyor, kommunist bir sistemde bu kusurlara tesadüf edilemeyeceğini ileri sürüyor. Halbuki bu tarzda hareket edenler yanıldıklarının farkında değildirler. Bunlar sistemimizde olduğu kadar, kommunist bir sistemde de mühim bir rol oynayan tekemmül etmiş bir iş bölümünü, koordinasyon usulile karıştıran kimselerlerdir. Ekonomi sistemimizi kommunist sistemden ayıran cihet bu koordinasyon usulüdür. Kommunist sistem taraftarları sistemimizin merkezleşme, mürekkepleşme temayüllerine, gayrı şeffaf bir hale gelmesine itiraz etmektedirler. Ekonomi sistemimizin zıddını teşkil eden kommunist bir sistemde de bu mahzurlara tesadüf edilmektedir. Halbuki bütün bu ihtisaslaşmalar, mürekkepleşmeler, kommunist sistemde de, aynı tarihi devrede bulunmakla, sistemimizde olduğu kadar mevcuttur.

Ekonomi sistemimizde tatbik edilen rasyonalisasyona, mekanizasyona, indüstriyalizasyona, şehirleşme temayülüne itiraz edenler, plânlı bir ekonomide, santralize edilmiş bir organizasyonda, merkezden idare edilen bir teşkilatta, yâni bugünkünden daha rasyonalist, daha mihanikî, daha gayrı tabii bir ekonomi sisteminde necat arıyanlara acımamak mümkün değildir. Bu vaziyet kar yığınının altında kalan biçarelerin şaşırıp menfezi yukarıya doğru yapacakları yerde aşağıya doğru açmaya uğraşmalarına benzer! Maatteessüf bugün insanların çoğu yollarını şaşırılmış, sağı solu, yukarı ve aşağıyı karıştırmış bir haldedirler.

Bugünkü sistemi kommunist bir sistemle ikame etmekle ekonomik bünyenin esasını, mahiyetini değil ancak şeklini değiştirmiş oluyoruz. Meselâ iktisat sistemimizi tenkit edenlerin bazıları bu sistemin ticaret ve reklam masrafları olarak gelirin bir kısmı füzuli olarak sarf ettiğini ileri sürerler, halbuki düşünmezler ki, kommunist bir ekonomi sisteminde de emtia tevzii hususunda vucude getirilen tesisat ve propaganda bir hayli

EKONOMİ BÜNYESİ, CİHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

masrafı mucip olur. Kommunist bir ekonomi sisteminde bu masrafların daha fazla olduğunu gösteren bir çok deliller vardır. Ekonomi sistemimize yapılan başka bir hücum, büyük işletmeye ait olanıdır ; büyük işletmede işçinin şahsiyeti , istiklâli kayboluyor, diyorlar ; halbuki büyük işletmenin asıl tatbik sahası kommunist sistemdir. İşçi muhtelif patronlar arasında bir intihap yapamamakla istiklâlini büsbütün kaybetmiş oluyor. Sovyet Rusyada ziraat sahasında da kollektif istihsal usulü tatbik edilmek suretile bu sahaya da büyük işletme teşmil edilmiş olur. Halbuki bizim sistemde bilhassa ziraat sahasında küçük işletme daha ziyade muvaffak olmaktadır. Kommunist sistemin ziraatta da büyük işletme tatbik ederek bu sahayı da kollektivleştirmesi bütün ekonomi sahalarını birbirlerine bağlamak ve daha iyi kontrol edebilmek istemesindedir. Bu kontrol yalnız iktisadî bir kontrol değil, aynı zamanda siyasî bir kontroldür.

Daha evvelki fasıllarda masraf, fiat, rantabilite, faiz ve toprak rantı gibi tezahürlerden bahsetmiştik. Bunlara “kapitalizm,, in şeytanca icatları nazarile bakmamalıdır. Bütün bu tezahürler birer mâna ifade etmekte , birer fonksiyon görmektedirler. Ne şekilde olursa olsun, her ekonomi sisteminde bu unsurların göreceği işler vardır. Cemiyet ekonomisinin ahengi bunlara vabestedir. Bu unsurları reddetmek istiyen kommunist bir ekonomi sistemi bunlara birer muadil bulmak mecburiyetindedir.

Mamafi ekonomi sistemimizin tanzim edici mekanizmasını (Regulierungsmechanismus) anlıyanlar bile *rantabilite prensibinin* istihsale hakim olup olmamasında müşkülâtlarla karşılaşılıyorlar. Menfaati umumiye zarar veren menfeati şahsiyede, para hırsında ve ihtikârda olduğu gibi, rantablite prensibin arkasında da çok kere gayri ahlâkî bir şey gizlidir. .

Tatbikatta mesele daha muğlaktır. Şüphesiz ki, bugünün insanları , her devirde olduğu gibi, ihtiyaçlarını âzami bir surette tatmin etmek istemektedirler, fakat bu ihtiyaçlar çok mütenevvidir. Bazı kimseler namus ve kudret hususunda, bazıları saadet hususunda diğerleri umumun menfaatine çalışmakta büyük bir haz duyar; mütebakî kısım sırf maddî ihtiyaçlarını mümkün olduğu kadar fazla tatmin etmek ister. Fakat hepsinin korktuğu cihet sefalet ve düşkünlüktür. İs-

CEMİYET EKONOMİSİ

tihsalde rantablite gayesinin güdülmesi bugünkü saiklerin dünkülerden daha az mütenevvi olmasını icap ettirmez. Bu sebepten dolayıdır ki, rantablite sayesinde daha ziyade bir teşebbüsün cemiyet ekonomisindeki mevkiini, umuma olan vaziyeti anlamıya muktedir oluruz. Rantabilite prensibinin hakim olması demek, cemiyet ekonomisine uygun çalışan bir teşebbüsün piyasanın takdirine mazhar olması ve uyamıyan müteşebbisin gene piyasada cezalanması demektir. Mükâfatın yüksekliği nisbetinde ceza da şiddetlidir. Fakat ancak bu sayede istihsal vetiresine iştirak edenler arasında seçme bir müteşebbis zümresi ortada kalmış olur.

Zarar korkusunun umumiyetle kazanç zevkinden daha büyük olmasından dolayıdır ki, ekonomi sistemimizin en son regülâtörü *iflâslardır*. Kommunist devlet bu dümene, bu regülâtöre mukabil bir muadil bulmaya mecburdur. Rantabiliteye mukabil başka bir kazanç kıstası (ölçüsü) ve sistemimizin seçme müteşebbislerine mukabil başka bir surette müteşebbis seçmek mecburiyetinde kalacaktır; fakat bulacağı bizce şüphelidir.

İstihsal vetiresini idare edenler (müteşebbisler) muvaffakiyetlerinden istifade etmekle beraber ademi muvaffakiyetlerin neticesini ve mesuliyetini taşımış oluyorlar. Ekonomi sistemimizin ekseriya yanlış tefsir edilen bu mühim prensibinin gayri tabii ve gayri muvafık bir prensip olduğunu ispat etmek kolay olmasa gerektir.

Ekonomik sistemimizin bünyesi hakkında bir fikir edinmek ve maruz kaldığı *arızaların* mahiyetini anlayabilmek için şu meseleyi göz önünde tutmalıdır. *Rantabilite elde etmek için mukabil bir hizmet başarmak icap eder*, yanlış başarılan bir işte zararlar ve nihayet iflâsla karşılaşan müteşebbis istihsal mesuliyetini taşıyan diğer müteşebbislerden tecerrüt eder. Bir hizmete mukabil olmıyarak temin edilen kârlara ve cezasız kalan yanlış hareketlere (zararların sair omuzlara devri suretinde) mani olunmalıdır. Ekonomi sistemimizde bu meselenin iki şekilde tahakkuk ettiğini görürüz. Evvelâ ekonomi sistemimizde *mesuliyet ve riziko* (kâr ve zarar şansı) birbirine sıkı sıkıya merbuttur. Fakat sistemimizin mahzurlu cihetlerinden biri de budur. Anonim şirketlerin inkişafıyla beraber anonim teşebbüslerin ademi muvaffakiyetten mütevellit zararları geniş bir hissedar kütlesinin yükletilmiş oluyor (Rizikonun sosyalize

EKONOMİ BÜNYESİ, CİHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

edilmesi). Münakaşalara daima mevzu teşkil eden bu meselenin el'an ıslahına doğru gidilememesinden dolayıdır ki, müteşebbislerin beceriksizlikten veya ademi muvaffakiyetten mütevellit zararını hissadarlar namı altında doğrudan doğru-
dan doğruya teşebbüsle alâkası olmıyan bir kütle çekmiş fakat bu suretle *Kuppelungsprinzip* denilen, kâr ile zararın birbirine bağıllığı prensibi, bozulmuş bulunuyor. Bu mesele halledilmediği müddetçe ekonomi sistemini ıslâh hususundaki bütün gayretlerin boşa gideceği muhakkaktır.

Ekonomi sistemimizin ikinci mahzuru, daha evvelki fasıl-
larda izah ettiğimiz, rekabette kendini gösterir. Rekabetin bir çok ciddi meseleler doğurmasına rağmen ekonomi sistemimiz rekabetle yatar kalkar; bir hât nedir bilmiyen hususî menfaatleri dizginliyen, bunları hayırhah bir kuvvete tahvil eden yegâne aksi tesir rekabettir. Rekabet sayesinde ki, hizmete mukabil hizmet beklemek (mütekabiliyet prensibi) ve rantabilite temin etmek mümkündür. Bu sebepten dolayıdır ki rekabeti tahdit etmek mütekabiliyet prensibini sekteye uğratmak demek olur.

Bu meseleyi anlattıktan sonra inhisar sahasının tevsîi ekonomi sistemimizin dejenere olmağa başladığını ifade eder. Fakat devlet isterse rekabeti tahdit eden inhisarların çoğalmasına mani olabilir [2]. Fakat bunu hususî ve ekonomik menfaatlerden fevkinde olan kuvvetli ve bitaraf bir devlet yapabilir; bir çok kimselerin zannettiği gibi kapitalizm zaif bir devleti değil, bilâkis kuvvetli bir devleti istilzam ettirir. Bu kuvvetli devlet muhtelif ideolijiler arasında şaşırılmıyarak "kapitalizmi," kapitalistlere karşı müdafaaya muktedir olacaktır; kapitalistler rantabiliteyi mütekabiliyet prensibinin icap ettirdiği bir tarzdan gayri surette temin etmeğe ve zararlarını umuma devretmeğe kalkışır kalkışmaz devletle karşılaşıacaklardır.

Bu meselelerle birlikte izah edilmesi zaruri olan mühim bir mevzua daha temas etmiş oluyoruz. Çok kere ekonomi sistemimizin münhasıran "kâra istinat eden bir ekonomi sistemi," "*Profitwirtschaft*," olduğu ve istihsal edilecek şeyin ancak rantabilite'ye göre taayyün ettiği, halbuki kommunist bir ekonomi sisteminde tam manasile ihtiyaçları tatmin eden bir ekonomi sistemi "*Bedarfdeckungswirtschaft*," mevcut olmakla kommunist sistemde istihsal, insanların ihtiyaçlarına müteveccih olduğu zannedilmektedir. Daha evvelki bahislerde de söyle-

CEMİYET EKONOMİSİ

diğimiz veçhile, bizim ekonomide de, rekabet müvacehesinde ve mütekabiliyet prensibine göre tecelli eden bir sistemde de, ihtiyaçların tesviyesine sarf ve gayret etmektedir, çünkü buradaki rantabilite, piyasanın bir terazisinden başka bir şey değildir. Bunun başka ifadesi: *mütekabiliyet prensibi müstehliklerin hâkimiyeti demektir*. Ekonomi sistemimize ait prensipler tamamen tahakkuk ettiği takdirde müstehliklerin ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilmektedir. Yalnız ekonomi sistemimizin kommunist bir ekonomi sisteminden ayrıldığı cihet, nokta azimetin ve ihtiyaçları tatmin eden organizasyonun farklı olmasıdır. Ekonomi sistemimize *kâr ekonomisi sistemi*, denirse, kommunist sistemine de *büro ekonomisi sistemi* demek herhalde muvafık olur.

§ 2. Kommunist alternatif.

Kommunizmi tercih etmek, rekabet sistemini ve bu sistemin ihtiva ettiği imkânları takdir edememekten ileri gelmektedir. Meselâ biraz evvel kommunizmi “ihtiyaçları tesviye eden bir ekonomi sistemi,” suretinde ifade etmenin tamamen hakikata tevafuk etmediğini gördük. Diğer taraftan kommunizmde, bir plânlı ekonomi, sistemimizde ise “kapitalist bir anarşi,” mevcut olduğunu ileri sürenlerde aldanmaktadırlar.

Bu gün bütün dünya “plânlı ekonomi,” den bahsettiği için bu mefhum üzerinde biraz duralım. Bu mefhum bazen çok geniş bir manada alınarak devletin her nevi iktisat faaliyetine bir “plân,” dahilinde cereyan etmesi bekleniyor. Hamî bir gümrük resmi vazında bile devlet plân dairesinde hareket ediyor , çünkü bu saha istihsalle alâkadardır ; devlet şoseleri, demiryolları gibi müesseseler millî ekonomiyi bir bütün olarak alan bir plânın aksamını teşkil edecektir , fakat bugün bir çok memleketlerde buhranla mücadele maksadile yaptırılan nafia işlerini de plânlı addetmek pek doğru olmasa gerekir. Bilhassa avrupa şehirlerinin bir çoğu şimdiye kadar plânsız bir surette değil, bir plân dairesinde tesis ediliyordu, bu muhtelif memleketlerin para ve kredi siyasetleri senelerdenberi cemiyet ekonomisini tanzimde büyük bir rol oynuyordu. Eğer bütün bu faaliyetleri

[*] Kitabımızın bir kaç yerinde geçen alternatif mefhumu *münavebe* yahut *ikiden birini tercih etme* manasına gelir.

EKONOMİ BÜNYESİ, CİHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

plânlı ekonomi mefhumuna dahil edersek, plân kelimesinin hususî bir manası kalmaz. Netice itibarile bütün insan cemiyetlerin tarihinde bir nevi plân, bir nevi sevk ve idare velhasıl muayyen kaide ve tesirler görüyoruz. Hatta bu günkü rekabet sistemimiz bile bu manada "plânlı bir ekonomidir", çünkü bu ekonominin istinat eden hukukî müesseseler önceden düşünerek tesbit edilmiş fikirlerin çerçevesinde bir ifadesinden başka bir şey değildir.

Fakat plânlı ekonomi mefhumunu daha dar alarak bunu disiplinsiz (zabturapsız) bir ekonomi yerine merkezden idare edilen disiplinli bir sistem olarak farzetsek bile, bu günkü ekonomi sistemini plânlı bir ekonomi sistemi olarak ifade edemeyiz.

Daha evvelki fasıllarda da söylediğimiz gibi, kommunist ekonomisinin bütün ekonomik faaliyetleri merkezden idare eden bir mercie mukabil ekonomi sistemimizde böyle merkezi bir organ yoktur; ekonomi sistemimiz piyasa ve fiat teşekkülü neticesinde hususî bir dümen tertibatına malik olmuş bulunuyor.

Tam bir rekabet sisteminde istihsal plânının tanzimine saik olanlar talep şeklinde arzularını izhar eden müstehliklerdir. Halbuki kommunist devlette şöyle bir dilemle karşılaşmaktayız : Ya rekabet sistemini az çok taklit etmek ve müstehliklerin ihtiyaçları nazarı itibara alarak bir istihsal plânı tanzim etmek, yahut sair noktai nazarlara göre bir plân tanzim etmek ve müstehliklerin ihtiyaçlarını cebren bu plâna uydurmayı çalışmak. İkinci şıkta ne gibi şeylerin istihsal edileceğini tayin eden kommunist devlet adamlarının sübjektif hükümleridir. Bu sistemde halk istediğini istihlâk edemez, devlet idaresini elinde bulunduran bir grup, istihsal kuvvetlerini muvafık gördüğü tarzda istimal ederek halka münasip gördüğü şeyleri istihlâk ettirir. Tam bir plânlı ekonominin yani kapitalist olmyan bir ekonomi sisteminin vasıl olacağı netice budur. Bu tarz bir ekonomi mükemmel bir ekonomi diktatörlüğüdür. Bu diktatora muhakkak surette siyasî diktatorayı istilzam ettirir; hakikî veya tam bir plânlı ekonomide hürriyet ve şahsiyetin tecellisi kabili telif olan şeylerden değildir, kapitalist olmyan devletlerin ceza kanunlarında bunlar birer cürüm telâkkî edilebilir. Bu sebepten dolaydır ki, bir taraftan

CEMİYET EKONOMİSİ

hürriyet diğer taraftan tam bir planlı ekonomi için mücadele edenlerin haline şaşarız.

Kommunist bir plânlı ekonominin, rekabet sisteminin plânlarından farkı, ilkinin halkın fikrine müracaat etmeden onu muayyen ve uzun müddet devam eden bir plâna uymaya cebretmesi ve bu plâna tatbik etmesidir. Rekabet sisteminde piyasaya iştirak eden taraflar serbestçe hareket eder, karar verir; kommunist bir plânlı ekonomide bu spontan vetire yerine yukardan verilen kumandalar kaim olur, millî istihsal kuvvetlerinin tarzı istimali devletin bir dairesine tevdi edilir. Demek oluyor ki, piyasanın kendi kendine işleyen mekanizması hakikî bir planlı ekonomide resmî bir bürodan verilen kumandalara yerini veriyor ; bu tarz ekonomiyi sarıh bir ifade edebilmek için ona *Büro ekonomisi* demek bu sebepten ileri geliyor . Böyle bir ekonominin ne kadar mühim, hattâ ne kadar gayri kabili hal güçlüklerle mücadeleye mecbur kalacağını burada izaha lüzum yoktur.

Şimdiye kadar söylediklerimizi şöyle bir cümlede toplayabiliriz: Bozulmamış bir rekabet sistemi iktisatla alâkadar olanların işliyen planlı ekonomisidir, kommunist ekonomisi ise ekonomi ile alâkası olmıyan kimselerin işleyemiyen planlı ekonomisidir.

§ 3. Üçüncü yol.

Pek cazip bir manzara arzetmiyen kommunist alternatif'ten gene kendi ekonomi sistemimize dönersek, sistemimizin teker teker çalışan, milyonlarca şahıs ve müesseselerin akit ve münasebetlerinden mütevellit mudil bir manzara arzettiğini fakat piyasa mekanizması sayesinde bu muğlak münasebetlerin netice itibarile muntazam bir bütün irae ettiğini ve birbirine ittihak ettiğini görürüz. Burada hürriyet ve intizam en iyi bir surette telif edilmiş ve bu telif sayesinde insanlar daha yüksek bir refaha kavuşmuşlardır. Şüphesiz ki hürriyet, intizam ve terakkinin bu telifi mükemmel olmaktan uzaktır. Hattâ çok kere bu üç prensip birbirine tezat teşkil edecek bir vaziyet alır ve bazan biri bazan diğerinin bahasına telifler yapmak icap eder.

Son buhranın tevlit ettiği feci neticelere rağmen ekonomi

EKONOMİ BÜNYESİ, CIHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

sistemimizde, intizam ve muvazene sistemi olarak ısrar edişimiz, belki bir çok kimselere garip gelir. Denebilir ki bugünkü ekonomi sisteminin başına gelen şeyler hep bu sistemin bozukluklarından ileri gelmiyor mu? Ekonomi sistemimizin müstakbel mevcudiyeti böyle bir manzara arz etmekle beraber, dünyanın maruz kaldığı vaziyeti, karışıklığı hep ekonomi sistemimize yükletmek pek doğru değildir. Bu hususta bir çok noktaları nazarı itibara almak lâzımgelir.

Evvelâ itiraf etmek lâzımgelir ki, ekonomi sistemimizin muvazenesi gayet hassastır. Küçük ve kısmî arızalar piyasanın otomatik dümen mekanizması vasıtasile derhal ve hissedilmeden izale edilmektir.

Hattâ mühim ekonomik hadiseler bile (istihsal usullerinin değişmesi, nüfusun tezayüdü, istihlâk âdetlerinin tahavvülü ve saire) rekabet sisteminin otomatik mekanizması seri ve elâstiki bir surette intibak etmektedir. Fakat sistemde zaman zaman peyda olan, ekonomi muvazenesini şiddetle sarsan ağır ve şümüllü arızalar vardır; bunlar buhranlardır. Buhranın başlıca sebeplerini para ve kredi sisteminin natamam oluşuna hamledenler çoktur; belki yüz senedenberi ekonomi sisteminin bu sahalarına tatbik edilen muhtelif ilâçların tam bir deva vermemesine rağmen mesele gayrikabili ıslah değildir. Bir buhran nüvesi ihtiva eden ekonomi sistemimiz hakkındaki bu itirafı iş bitmiş olmuyor. Burada nazarı itibara alınması iktiza eden daha iki nokta vardır. Son on yıllarda muhtelif memleketlerde ekonomik hayatın maruz kaldığı bozukluklar çok kerre haricî tesirlerden de ileri gelmektedir; 1914 senesinden beri arız olan bu muvazenesizlikler bilhassa 1929 da had bir hal almış bulunuyor. Dünyaya sirayet eden bu feci hastalığa rağmen ekonomi sistemimizin henüz çökmeyişi bir harika değil midir? Acaba başka bir ekonomi sistemi bu şiddetli ve şümüllü sarsıntıya daha fazla mukamet edebilir mi idi?

O halde biraz daha münsif olmalı ve zavallı ekonomi sistemini, siyasetin suçlarından dolayı "vur abalıya," çevirmemelidir. Kaldı ki, bu müddet zarfında yapılan müdahaleler neticetinde ekonomi sistemimiz kendi kendine işlemeyecek bir hale gelmiş, gayri elâstiki olmuş, tanınmıyacak bir hal almış ve sevk idare edilemeyecek kadar muattal bir hale gelmiştir.

CEMİYET EKONOMİSİ

Sistemimiz harekilğini ve intibak kabiliyetini en lüzumlu bir zamanda kaybetti. Çünkü bilhassa son senelerde ekonomi şartları eşkisinden çok fazla tahavvül etmiş bulunuyor. Muvazenesizlik kendini gösterince harici müdahaleler mekanizmayı daha ziyade sarsmış ve bugünkü vaziyeti doğurmuştur.

Ekonomimizi, girdiği bu dolambaçlı yoldan çıkarmak bugünkü nesle düşer. Güç olmakla beraber, garp kültür sisteminin âkıbeti buna bağlı olduğu için, meseleyi halletmek lâzımdır. Eğer bugünkü vaziyetle alâkadar olan ve bunu son dereceye kadar müdafaa eden *bir çok hususî menfaatler* mevcut olmasa idi, meselenin halli daha kolay olurdu. Bu hususta kullanılan başlıca silâhlar hakikî vaziyeti parolalar ve ideolojilerle örtenlerdir, bu tarz hareket edenler, herkese rekabet sistemin bozukluklarına karşı mücadele ettikleri hissini vermektedirler. Eski ekonomi sistemini ıslâh ederken bu hususta ilk önce rekabet sistemini bozan inhisarlarla mücadele etmek lâzımdır. Her halde bugünkü mücadele inhisar lehine ve aleyhine bir mücadele, mütekabiliyet prensibi lehine ve aleyhine bir mücadele velhasıl umumun menfaatine hadim olduğu ve olmadığı iddia edilen, ekonomik rekabetin lehine ve aleyhine bir mücadeledir.

Ekonomi sistemimizin esaslı bir surette ıslaha tabi tutulması lâzımgeldiğine şüphe yoktur. Aksi taktirde gayri müsmir ve gayri adil neticeler tevellüd edebilir. Fakat bunun için iktisadın yalnız devlet müdahalelerinden kurtarılması kâfi gelmez. Böyle menfi bir siyasetle, "*Laissez - faire*," siyasetile, mesele halledilmiş olmaz. Rekabete istinat eden bir ekonomi sisteminin bünyesi bu sistemin eski lehdar ve aleyhdarlarının iddia ettikleri gibi basit değildir. Bu sistemin işleme için bir takım iktisadî, hukukî, ahlâkî, ruhî ve siyasî şartların tahakkuku iktiza eder. Bu şartlar daima mevcut ve muayyen olmadıkları için zamana göre yeniden tanzimi icabeder. İktisat sistemimizin hukukî, çerçevesi (iflâs hukuku, şirketler hukuku, kredi hukuku, rekabet hukuku, itirâ ve te'lif hukuku v. s.) bu bakımdan teker teker gözden geçirmek icabetmektedir.

Bir çok kimseler bugünkü ekonomi sisteminin iflâsa mahkûm olduğunu ve binaenaleyh bunu ıslah etmenin beyhude olduğunu ileri sürmektedirler. Ekonomi sistemimizin iflâsını

EKONOMİ BÜNYESİ, CIHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

gayri kabili içtinab tabiat kanunlarına benzetiş bir nevi *marksist düşünüş tarzını* andırır. Halbuki ekonomi sistemimizin tabii bir inkıraza mahkûm olduğu iddiası dün olduğu kadar bugün de yerinde değildir. "Gayri kabili," bilmemekle iftihar eden mağrur neslimiz isterse herhalde bu sistemi de ıslah edebilir [3].

Ekonomi sistemimize tatbik edilecek esaslı bir ıslahatın, *Laissez - faire* prensibinden olduğu kadar, planlı ekonomiden (hakikî bir kommunizm) uzak bulunması icabeder. İstikbalin ekonomi siyaseti herhalde menfi bir siyaset olmayacaktır. Diğer taraftan bu reformun iktisat sisteminin inkişafına bir müddet yardım eden, bu sistemi teşvik etmekle beraber inkıraz âmil olan ictimâî felsefî ve ahlâkî görüş tarzile alâkası olmayacaktır. Ekonomi ilmini kuran ve işleyen eski ekonomi üstadlarına yine hürmet beslemekle beraber muhtelif sahalara sirayet eden *kapitalist* ekonomi sisteminin bazı mahzurları olduğunu da kabul etmeliyiz. Fakat millet, devlet, âile, meslek, hususî hayat ve zevklere bugün elân ehemmiyet vermekteyiz.

Velhasıl ğene bir muamma karşısında bulunuyoruz! meseleyi de güçleştiren de budur. Bir taraftan rekabet sistemine tekabül eden ekonomi bünyeyi onu bozan âmillerden kurtarmak diğer taraftan ekonomi siyasetini aktif ve positif müdahalelere göre tanzim etmek mecburiyetindeyiz. Demek oluyor ki *Laissez - faire* kutbu ile planlı ekonomi kutbu arasında bir yol açmak lâzımgeliyor. Bu açılacak üçüncü yol yüksek bir yaylâ yolu olacaktır. Bu yol *totalite* doktrinlerin ileri sürdükleri sert ve gayri amelî alternatif'lerinden uzak olacak her yerde tabiiyi, insaniyi, muayyen ve makul hadlere vasıl olacaktır. Bu vazife karşısında fanatizmden ayrıлып hakikate doğru yürümelidir.

Interventionalizm yani müdahalecikte te'lifciliğe kaçmanın çok manası var mıdır? Çünkü neticede ikisinden birini tercih etmek lâzım gelmektedir. İntegral bir liberalizmin tam bir liberalizme müncer olduğu gibi, integral bir müdahalecilik de hakikî kommunizme müncer olur. Bu mefhumların te'lifile uğraşacak yerde asıl işi haletmeğe kalkışırsak daha iyi etmiş oluruz.

Bugünkü ekonomi sistemini kurtaracak bir ekonomi siyasetinin nasıl olacağını izah etmenin yeri burası değildir [4].

CEMİYET EKONOMİSİ

Böyle bir iktisat siyaseti ana hatları itibarile, regleman vazetmekten, kumanda etmekten ve piyasa kanunlarını cebretmekten ziyade bilâkis piyasa kanunlarıyla ittifak ederek hedefe varmaktır. Rekabet sistemini ihya etmek aynı zamanda delkitemasları, sertlikleri izale etmeğe çalışmaktır. Bu hususta alınacak tedbirler arasında ekonomi sistemimize uyan ve uymayan tedbirleri birbirinden ayırmak icabeder. Ethylalkoholu tedbirleri diğerlerine tercih ettiğimiz gibi iktisat bünyemize methylalkohola tercih ettiğimiz gibi, i k t i s a t b ü n y e s i n e u y a n tedbirleri de diğerlerine tercih etmeliyiz. Bunun başka ifadesi, tesirlerimizi doğrudan doğruya yapacak yerde dolayısıyla ve orkanik bir şekilde yapmamız daha doğrudur. Yani iktisat siyasetinin ihtiva ettiği tedbirlerin mümkün mertebe fiat teşekkülü sahasından ayırmağa çalışmalıyız. Bunları daha fiat teşekkülünden evvele veyahut sonraya inhisar ettirmelidir. Böyle bir iktisat siyasetinin programı "Ausgleichswirtschaft," *telâfi iktisadiyatı* suretinde ifade etmek mümkündür.

Ekonomi siyasetinin tutacağı bu üçüncü yol *bir ölçü ve proportion* yoludur. Bugünkü cemiyeti büyük hulyalardan, büyük temerküzlerden, aşırı teşkilâtçılıktan, aşırı standartizasyonlardan, "daha büyük," "daha iyi," den muazzam teşekküllerden kurtararak onu tabiiye, insanıye, spontan'a, daha fazla renkli ve çeşitliliğe doğru götürmelidir. İnsanların teknik ve organizasyon sahasındaki terakkiyata kapılarak ilâ nihâye yükselmeğe kalkarak sevki tabiilerini, sınırlarını, uzviyatını unuttukları bir devirden artık ayrılmak zamanı gelmiştir.

Montaignes'in yüzlerce yıl evvel söylediği meşhur sözü burada tekrar etmek faydadan halî değildir. "İnsanlar ne kadar yüksek eşaslarla yürürlerse yürüsünler yine aynı ayaklarla hareket edecek ve ne kadar yüksek tahtta oturlularsa otursunlar yine aynı uzuvla oturmağa mecbur olacaklardır.

Bugünkü vaziyetin gayri tabiiliği proletarya'nın mevcut oluşundandır [5]. Aceba bunu bugünkü ekonomi sisteminde mi izale etmeli, yoksa kummunist sistemin yaptığı gibi proletarya sınıfını genişletmek suretile herkesi proletarya yapmak suretile mi yok etmek mi? gerekir. Ekonomi sistemimiz dahilinde proletarya'dan kurtulmak için küçük ve vasatî mülkiyetin himayesi, köycülüğün

EKONOMİ BÜNYESİ, CIHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

teşviki, endüstri şehirlerinin seyrekleştirme yani kesafeti tahfif, iş ve meslek sevgisini tekrar canlandırma, insanî hisleri tekrar uyandırma, gibi tedbirlerin ittihazına lüzum vardır. Eğer nüfus tezayüdünün gerilemesi proletarya'nın başlıca kaynaklarından birini tıkamasa idi, büyük ve muazzam işletmelerin temin ettiği faydalar bir çok kimseler tarafından çok fazla izam edilmese idi, böyle bir siyasetin istikbali daha da fena olurdu.

Ekonominin bir çok sahalarında işletmenin mütemadiyen büyümesi doğru değildir. Bilhasa ziraat, sanaat ve küçük sanayi umumiyet itibarile büyük işletmenin yeri değildir. Hatta endüstri sahasında bile büyük işletmelerin bir haddi vardır. Son on yıllarda muhtelif defalar isbat olunmuştur ki, vasatî ebadı aşan bir çok işletmeler teknik ve ekonomik faydadan ziyade "büyük görünmek," maksadile vücade getirilmiştir. Son zamanlarda çok tenkid edilen bu muazzam işletmeler hiç şüphesiz cihan buhranının birini teşkil etmişlerdir.

"Bulut delen binalar prensibinin," dar manada olduğu kadar umumî manada da, çok ideal bir prensip olmadığı anlaşılmıştır. Bir çok sahalarda optimumu aşan ebaddan vazgeçilmiş ve daha makul ölçülere avdet edilmiştir. Diğer taraftan teknik terakkiyat bir çok kimselerin zanettikleri gibi bütün küçük işletmeleri öldürmemiş bilâkis bir çok küçük işletmelerin büyük işletmelere nazaren kabiliyetlerini artırmıştır.

Müstakbel bir iktisat siyasetinin vechesi ne şekilde olursa olsun, onu tatbik eden mütehassıs kuvvetler, ekonomi sistemimizin bünye ve mekanizmasile yakından muttali değilse ve halk kütlesi de bu siyasetin neye varacağını bilmezse, siyaset ademi muvaffakiyetle karşılaşır. Bu şartların tahakkuk etmesine çalışmak, iktisadı bir bütün olarak tetkik ile muvazzaf olan ekonomi ilminin, pratik vazifelerindedir.

Ekonomi ilmi bu vazifeyi başarabilmek için kültür buhranının bukünkü akıntısına kendisini kaptırmayarak bugün maruz kaldığı taruzlara kurban gitmemeğe çalışmalıdır [6]. Sadık bir memurunun bir gün Napoleon'e dediği gibi: "istinat edebilmekliğimiz için, istinatgâhımızın kavi ve mukavim olması iktiza eder,".

SEKİZİNCİ FASLIN NOTLARI

[1] «Kapitalizm»: bugün büyük bir halk tabakasının dilinde dolaşan bu mefhum yerine metinde “ekonomi sistemimiz, tabiri kullanışımızın sebebi var. Kapitalizm kelimesini icad eden ve kullanan Marksizmdir; o gündenberi bu mefhum sınıf tezaadını ve kini tazammun ettiği için ilimde kullanılması pek muvafık olmuyor.

Esasen bu mefhum ekonomi sistemimizin hakikî mahiyetini tamamen ifadan acizdir.

[2] *Ekonomi siyasetinde rekabet mühim bir problem teşkil eder.*

Son ekonomi literatüründe rekabet problemi fonksiyonu, şartları, institutionel çervesi ve tekâmül temayüllerile mühim bir mevki işgal etmektedir; bunun sebebi halihazır ekonomi sisteminin münferit problemleri rekabete müncer olur. Ekonominin esasına yakinen vakıf olmıyanlarla inhisarçıların rekabeti fena göstermelerine rağmen ekonomi sistemimizin esası rekabete istinat etmesi lâzım geldiği anlaşılıyor. Bu hususta: *F. Böhm*, *Wettbewerb und Monopolkampf*, 1933; *F. H. Knight* *The Ethics of Competition*, London 1935; *C. J. Ratzlaff*, *The Theory of Free Competition*, Philadelphia 1936; *W. H. Hutt*, *Economists and the Public, a Study of Competition and Opinion*, London 1936; *W. Röpke*, *Kapitalismus and Konkurrenzsystem*, *Zeitschrift für Schweizerische Statistik und Volkswirtschaft*, 72. Jahrgang (1936), Aynı meseleye şimdi *W. Eucken*, *H. Grossmann - Doerth* ve *F. Böhm* tarafından neşredilen “*Ordnung der Wirtschaft*,” (*Kohlhammer*, Stuttgart,) neşriyat serisi temas etmektedir.

[3] *Ekonomi sistemimizin infisah akibeti.*

Esas itibarile marksist telâkkî tarzı olan bu zihniyet çok taammüm etmiştir. Bu meseleyi kitabın müellifi başka bir yerde tetkik etmiştir: *W. Röpke*, *Die saekulaere Bedeutung der Weltkrise*, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 37, Bd. Januar 1933. *W. Röpke*, *Crises and Cycles*, London 1936, S. 3 ffl.

EKONOMİ BÜNYESİ, CIHAN BUHRANI VE EKONOMİ İLMİ

[4] *Ekonomi siyasetinin ilmi direktifleri.*

Bu metindeki izahat verirken müellif, Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 4. Aufl. Ergänzungsband, daki etüdüne sadık kalmıştır; orada “ekonomi siyasetinin bir teorisi, tecrübesi yapılmıştır. Bu hususda A. C. Pigou, The Economics of Welfare, 4. Aufl. London 1932; M. St. Braun, Theorie der staatlichen Wirtschaftspolitik, Leipzig - Wien 1929; O. Morgenstern Die Grenzen der Wirtschaftspolitik, Wien 1934 S. Helander, Rationale Grundlagen der Wirtschaftspolitik, 1933.

Bu kitabın müellifi bundan 15 sene evvel “Zur Renaissance des Berufgedankens “adlı bir etüdüne (Soziale Praxis, 1922) proleteriyayı dağıtmak zarureti olduğuna ve bunları alâ-kadar olan fikir ve ahlâkî yenme meselelerini tetkik etmiştir.

[5] *Proletarya:*

Proletaryanın eşkal ve akibetinden bahseden G. Briefs dir, (Das gewerbliche Proletariat, Grundriss der Sozialökonomik, IX. Abteilung, I. Teil, 1926). Gene bu hususda J. Messner, Die soziale Frage der Gegenwart, Innsbruck 1934.

Ekseriya tesadüf edilen bir telâkki tarzı da ekonomi sisteminin natamam olduğu ve eski güzel zamanların çok daha iyi olduğuna dair serdedilen romantik fikirlerdir. Halbuki bazılarının methettikleri bu eski zamanlar bu gün tekerrür etmiş olsaydı gayrikabil tahammül olduğu anlaşılırdı. Bir çok kimseler Schiller, Goethe ve Byron zamanlarına ait yaşama şeraitini tasavvur etmekten acizdirler; pis kokulu, karanlık sokaklar, hıfzısıhhanın ve konfor’un ademi mevcudiyeti, nar-koz, antiseptik ve salgın hastalıklara karşı devanın bilinmemesi, seyahat küçlüğü ve imkânsızlığı hep eski zamanları karakterize eden vasıflardır. Hatta daha ileri giderek diyebiliriz ki, eskiden büyük halk kütleleri kıtlıktan, açlıktan öldü. O zamanları tasvir eden Turgot 1770 deki bir yazısında diyor ki: „Zahirenin ucuzluğuna rağmen halkın bunu temin etmesi bir nevi lüks telâkkî edilebilirdi. Köylerdeki halk senenin büyük bir kısmında kestane ile, havuçla ve bir nevi fena siyah ekmekle yaşardı; Almanyada da buna benzer vaziyetler mevcuttu. O zamanların zulmü hakkında kısa bir

CEMİYET EKONOMİSİ

fikir vermek için de 1770 senesinde Almanyada Schwaben eyaletinin bir lokantasında Voltaire'in prensiplerden bahseden bir hukukçunun asıldığını; 1810 senesinde İngilterede ölüm cezasını istilzam ettiren 200 muhtelif cürüm mevcut olduğunu, yine aynı senede İngilterede lortlar kamarasında büyük yolkesiciliğin ve 1839 da koyun hırsızlıklarını ölümle tecziye edilmemesine dair verilen lâyhalar reddedilmişti.

[6] *Ekonomi ilminin mahiyeti ve usulü.*

Eskiden beri yapılan taarruzlara karşı ekonomi ilmini müdafaa edecek yerde müellif ekonomi ilmini söyletmeği tercih etmiştir; kitabı anlayarak okuyan okuyucu bu ilmin hakikaten gayri ameli ve modern olmıyan, reaksiyoner ve cemaate düşman ve reationalist bir ilim olup olmadığı bizzat hükmetsin! ekonomist ise bu gibi taarruzlardan müteessir olmayacak, şaşırmiyacak ve tuttuğu yoldan devam edecektir, vevlki bu mesai tarzında bir çok kimselerin işine gelmediği için, hoş görülmesin ve fanatik bir adam telâkkî edilsin!

Metod meselesi için: *W. Eucken*, Was leistet die national-ökonomische Theorie?; in "Kapitaltheoretischen Untersuchungen", 1934; *L. Robbins*, An Essay on the Nature and Significance of Economic Science, 2. Aufl., London 1935; *O. Morgenstern*, Die Grenzen der Wirtschaftspolitik, Wien 1934; *L. Mises*, Grundprobleme der Nationalökonomie, 1933.

— Son —

Cemiyet Ekonomisi kitabının 8. bölümünde geçen bazı kelimelerin günümüz Türkçe karşılıkları.

akalliyet	:	azlık, azınlık
akıbet	:	bir işin veya durumun sonucu
aksam	:	kısım
alim	:	bilim insanı
amil	:	bir olayın, bir işin olmasına yol açan, bir işi yapan
atfetmez	:	vermez
avdet etme	:	bir yere gittikten sonra, ayrılan yere geri gelme, dönmek
bahis	:	bölüm
bertaraf	:	yok etmeye
buhran	:	kriz
cebretmek	:	zor kullanmak, zora başvurmak, zorlamak
cihet	:	yan, yön
cürüm	:	suç
dilemma	:	ikilem
ebad	:	boyut, ölçü
ekseriyet	:	çoğunluk, çokluk
fevkinde	:	üstünde, aşan
füzuli	:	gereksiz
garp	:	batı
gayri elâstiki	:	esnek olmayan
gayri kabil-i islâh	:	düzelmeye mümkün olmayan
gayri kabil-i içtinap	:	kaçınılmaz
gayri müsmir	:	yararsız, verimsiz, sonuçsuz
hami	:	destek olan, gözetken, kollayan, koruyan, koruyucu (kimse)
hayırbah	:	iyilik yapan, hayırsever
hususî	:	özel
hülya	:	tatlı düş, hayal
ıslah	:	iyileştirme
icat	:	buluş
ihlikar	:	vurgunculuk

ikame etme	:	bir başka şeyin yerine kullanma, yerine koyma
iktiza etme	:	gerekme
inhisar	:	tekel, tek başına sahip olma
inkıraz	:	batma, çökme, çöküş, dağılma, son bulma, yok olma
inkışafı	:	gelişim, gelişme
intibak	:	uyum
intihap	:	seçim, seçme
intisap	:	bağlanma
irae	:	gösterme, göstererek öğretme
istihlak	:	tüketim
istihsal	:	üretim, üretme
istilzam etmek	:	gerekme, gerektirme
istimal	:	kullanma
istinaf edebilme	:	dayanma, yaslanma
istinatgâh	:	dayanak
iştirak	:	(bir işte) yer alma, birlikte olma
izhar	:	açığa vurma, belirtme, gösterme
kavi	:	dayanıklı, güçlü, sağlam, zorlu
kommunist	:	komünist
maatteessüf	:	ne yazık ki
mahdut	:	sınırlı
mahiyet	:	nitelik, içyüz
mahzur	:	sakinca
malik	:	sahip
mamafi	:	bununla birlikte
mefhum	:	gerçekte var olmayıp var sayılan
menfaat	:	çıkart
mesele	:	sorun
mihaniki	:	düşünmeksizin, kendiliğinden
muadil	:	benzer
muamma	:	bilmece, anlaşılmaz iş
muattal	:	işlemez, kullanılmaz duruma gelmiş
mucip	:	neden

mudil	:	karmaşık, güç, çetin
muğlak	:	anlaşılması zor
muhayyel	:	düşsel, hayali
mukafaat	:	ödül
mukavim	:	dayanıklı, dirençli, güçlü
mutalebata	:	iddialara
muttali	:	öğrenmiş, haber almış, bilgi edinmiş
muvaffakiyet	:	başarı
muvafık	:	uygun
muvazene	:	denge
muvazzaf olma	:	görevlendirilmiş olma
mübalğa	:	abartma
müdrük	:	anlamış
müellif	:	yazar
münakaşa	:	tartışma
münceer olma	:	bir sonuca varma, sonuçlanma
münferit	:	ayrı
münsif	:	insaf eden, insafılı
mürekkepleşme	:	birleşme
müstakbel	:	ileri bir tarihte olacak bulunan, gelecekteki
müstehlik	:	tüketici
müsterih	:	içi rahat olan
müşkülât	:	güçlükler, engeller, zorluklar, güçlük
mütebaki	:	gerideki, geri kalan, kalan
mütekabil	:	karşılıklı
mütekabiliyet	:	karşılıklılık
mütekabiliyet	:	karşılıklılık.
mütenevvi	:	çeşitli
müteşebbis	:	girişken, girişimci
müteveccih	:	bir şeye veya yöne yönelen
mütevellit	:	ileri gelen
mütevellit	:	doğmuş, meydana gelmiş, bir şeyden ileri gelmiş
nafıa	:	bayındırlık

natamam	:	noksan
nazari	:	bakış açısı
necat	:	kurtuluş
neşriyat	:	yayın
nüfuz	:	anladığında
nüve	:	bir şeyin özü, çekirdek
revolüsyoner	:	köklü değişim
sarih	:	kolay anlaşılır, belli, belirgin, açık
sekte	:	kesinti
sirayet	:	dağılma, geçme, yayılma
şumullü	:	birçok şeyi etkileyen ya da içine alan, geniş kapsamlı
taarruz	:	saldırı
taharri eden	:	araştıran
tahavvül	:	değişme, değişkenlik, dönüşme, dönüşüm
tahvil	:	dönüştüren
tanzim	:	düzene sokma, düzenleme
tekabül	:	karşılık olma, karşılama, yerini tutma
tekemmül	:	tamamlanmış
telakki	:	kabul etme, öyle sayma
temayül	:	eğilim
temerküz	:	bir yerde toplanma
terakkiyat	:	ilerlemeler
tesviye	:	düzlemek ve eşit hale getirme
teşebbüs	:	girişim
tevâfuk	:	denk düşme, uygun gelme
tevellüd etmek	:	doğum, doğma.
tevsii	:	genişletme, yayma
tevzi	:	dağıtma, üleştirme
tezahür	:	belirme, belirti, görünme
tezayüd	:	artma, çoğalma
vazında	:	konulmasında
velhasıl	:	sözü uzatmadan söylemek gerekirse, sözün kısası
vetire	:	süreç
zaif	:	zayıf
zümre	:	sınıf